

Regionaal programma Volwasseneneducatie en Laaggeletterdheid Midden-Limburg 2021 – 2024

gemeente Roermond

GEMEENTE WEERT

Gemeente leudal

Nederweert
samen groots, samen doen!

Gemeente Echt-Susteren

gemeente roerdalen

GEMEENTE MAASGOUW.

Inhoud

1.
1. Inleiding en samenvatting 3
1.1. Inleiding 3
1.2. Samenvatting 4
2.1. Definities 7
2.1.1. *De Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB)* 7
2.1.2. Volwasseneneducatie 7
2.1.3. Laaggeletterdheid 7
2.1.4. Formele en non-formele educatie 7
2.1.5. Informele educatie 7
2.2. Feiten en cijfers 8
2.2.1. Landelijk 8
2.2.2. Regionaal 9
2.2.3. Lokaal 9
3. Landelijk beleid 10
3.1. Doelstellingen en maatregelen 10
3.2. Bestuurlijke afspraken 11
4. Regionaal beleid 12
4.1. Missie 12
4.2. Visie 12
4.3. Ambitie 12
4.4. Uitgangspunten 12
4.4.1. Uitbreiding en spreiding netwerk 12
4.4.2. Passend en laagdrempelig aanbod 13
4.4.3. Bewustwording 13
4.4.4. Verbinding 13
4.5. Doelgroepen 14
4.5.1. Laaggeletterde 50-plussers die willen en kunnen meedoen 14
4.5.2. Laaggeletterde werkenden en werkzoekenden die hun positie op de arbeidsmarkt kunnen versterken 14
4.5.3. Laaggeletterden die in armoede leven 15
4.5.4. Laaggeletterde ouders en verzorgers 16
5. Actielijnen 16
5.1. Actielijn 1 Gemeenten geven zelf het goede voorbeeld 17
5.1.1. Toegankelijke overheid met begrijpelijke taal 17

5.1.2. Gemeente als vindplaats 18
5.1.3. Gemeente als werkgever 18
5.1.4. Gemeente als kartrekker en aanjager 18
5.2. Actielijn 2 Versterken van het Taalnetwerk 19
5.2.1. Eén nieuw taalakkoord 19
5.2.2. Passend taalaanbod 19
5.2.3. Samenwerking 19
5.2.4. Kwaliteit en monitoring 19
5.3. Actielijn 3 Bestrijden van laaggeletterdheid - curatie 20
5.3.1. Vinden en motiveren 20
5.3.2. Werken aan basisvaardigheden 20
5.4. Actielijn 4 Voorkomen van laaggeletterdheid - preventie 20
5.4.2. Werken aan basisvaardigheden 20
5.5. Toetsing Regionaal programma aan landelijke doelstellingen 21
6. Juridisch en financieel kader 22
6.1. Wet educatie en beroepsonderwijs 22
6.2. Decentralisatie-uitkering 22
6.3. Overige middelen 23
6.4. Ondersteuning Stichting Lezen en Schrijven 23
Bijlage 1 Lokale feiten en cijfers laaggeletterdheid Midden-Limburg 24

1. Inleiding en samenvatting

1.1. Inleiding



Jeroen Rosbender uit Melick.

Jeroen is vader van twee kinderen, werkt bij het waterschap en in zijn vrije tijd is hij scheidsrechter bij de KNVB en Taalambassadeur. Jarenlang had hij moeite met lezen en schrijven, maar nu niet meer! Twee jaar geleden ging hij bij Gilde Educatie aan de slag met taalonderwijs. Als taalambassadeur helpt hij nu andere mensen om ook de stap naar taalonderwijs te zetten.

Jeroen: "Om beter te lezen en schrijven ben ik weer naar school gegaan. Ik neem de tijd en ben nu veel minder bang om fouten te maken. Ik heb daardoor veel meer zelfvertrouwen gekregen en zit beter in mijn vel."

Lees hier het hele verhaal van Jeroen.

In Nederland hebben 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder grote moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Daardoor hebben zij vaak ook beperkte digitale vaardigheden. Deze mensen zijn laaggeletterd. In Midden-Limburg zijn in totaal ruim 22.000 mensen in de beroepsbevolking laaggeletterd, waarvan ruim 15.000 mensen in ieder geval moeite hebben met taal.

Dit heeft grote gevolgen. Laaggeletterden kampen vaker met werkloosheid, schulden, gezondheidsproblemen en een lager inkomen. Wanneer je informatie niet goed begrijpt, is de kans groot dat je minder zelfredzaam, minder sociaal actief en minder gezond bent dan geletterde mensen. Je vindt bijvoorbeeld minder snel een baan en je hebt minder grip op je geldzaken en gezondheid.

Laaggeletterden zijn vaker afhankelijk van anderen en zijn daardoor een gemakkelijke prooi voor mensen die daar misbruik van willen maken. Ook zijn er medische risico's. Instructies voor het innemen van medicijnen niet goed kunnen volgen kan ernstige gevolgen hebben.

Daarbij komt dat de samenleving de laatste jaren sterk is gedigitaliseerd. Steeds meer (overheids)diensten worden alleen nog digitaal aangeboden. Dit is een probleem voor veel mensen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. Zij beschikken vaak niet over de vaardigheden die nodig zijn om mee te doen in de digitale samenleving. Denk aan het gebruiken van een computer of smartphone, maar ook aan het zoeken en beoordelen van informatie, digitale veiligheid en privacy.[1]

Door de Coronacrisis worden laaggeletterden bovendien extra hard getroffen. Volgens de Sociaal Economische Raad (SER) vergroot deze crisis de bestaande verschillen in de maatschappij. Hierdoor neemt de ongelijkheid toe.[2] Om te zorgen dat iedereen mee blijft doen is begrijpelijke en toegankelijke informatie en dienstverlening nodig, evenals passend aanbod voor alle opleidingsniveaus zodat mensen een leven lang blijven leren en ontwikkelen.

[1] Stichting Lezen en Schrijven, 2018, *"Feiten & Cijfers Laaggeletterdheid, De invloed van lage basisvaardigheden op deelname aan de maatschappij."*

[2] Sociaal Economische Raad, 2020, *"De contouren van een intelligent herstelbeleid"*

Laaggeletterdheid is een urgent vraagstuk in onze samenleving. Het Rijk investeert in de periode 2020-2024 extra in maatregelen voor de aanpak van laaggeletterdheid, in aanvulling op het jaarlijkse budget voor volwasseneneducatie voor de Nederlandse gemeenten.

Alle gemeenten hebben de opdracht om uiterlijk eind 2024, onder regie van de centrumgemeente van de arbeidsmarktregio/WEB-contactgemeente, een effectieve aanpak van laaggeletterdheid te realiseren. De ambities van het Rijk in de periode 2020-2024 bij de bestrijding van laaggeletterdheid zijn aanleiding voor het ontwikkelen van een nieuw regionaal programma. De Stichting Lezen en Schrijven ondersteunt de gemeenten bij het opstellen van dit programma en bij de aanpak van laaggeletterdheid.

Vanuit andere beleidsvelden en het brede sociale domein zien we ook dat het beheersen van basisvaardigheden door inwoners een belangrijke voorwaarde is om mee te kunnen doen. De aanpak van laaggeletterdheid is dus een belangrijke factor bij het behalen van deze beleidsdoelen.

In dit programma leggen wij, de gemeenten in de arbeidsmarktregio Midden-Limburg, vast hoe we vorm en inhoud geven aan de vernieuwde aanpak van volwasseneneducatie en laaggeletterdheid in de periode 2021-2024.

1.2. Samenvatting

Van de Midden-Limburgse beroepsbevolking tussen 16 en 65 jaar zijn ruim 22.000 mensen (15%) laaggeletterd. Deze mensen hebben grote moeite met taal en/of rekenen. Van die groep hebben ruim 15.000 mensen (10%) in ieder geval moeite met taal.[3]

Dit heeft gevolgen voor de mate waarin zij mee kunnen doen in de samenleving. Werkloosheid, schulden, gezondheidsproblemen en eenzaamheid komen vaker voor bij laaggeletterden. De aanpak van laaggeletterdheid is dan ook een belangrijk onderdeel voor het behalen van verschillende beleidsdoelstellingen in het sociaal domein.

Onze ambitie is om laaggeletterde inwoners, vooral met Nederlands als eerste taal (NT1) te bereiken en motiveren om hun basisvaardigheden te verbeteren. Dit is geen doel op zich, maar een middel om de gezondheid van onze inwoners te verbeteren, armoede te bestrijden, welzijn te verbeteren, eenzaamheid tegen te gaan en participatie op de arbeidsmarkt en in de samenleving te vergroten. Daarom bieden wij de laaggeletterde inwoners een passend educatie- en ondersteuningsaanbod vanuit een integrale aanpak, over beleidsterreinen heen.

De cirkel van laaggeletterdheid door generaties heen moeten we doorbreken. Daarom zetten we in op preventie en zoeken de verbinding met andere beleidsterreinen. Extra aandacht gaat uit naar:

- Het vinden en motiveren van laaggeletterde 50-plussers die willen en kunnen meedoen;
- Laaggeletterde werkenden en werkzoekenden die hun positie op de arbeidsmarkt willen verbeteren;
- Laaggeletterden die in armoede leven;
- Laaggeletterde ouders.

Voor Midden-Limburg liggen hier de grootste uitdagingen en kansen in de aanpak van laaggeletterdheid.

[3] *Percentages uit "Geletterdheid in Zicht", doorgerekend met de bevolkingscijfers van het CBS per 1 januari 2020*

De komende vier jaar pakken we laaggeletterdheid aan via vier actielijnen:

Actielijn 1: Gemeenten geven zelf het goede voorbeeld
Dit doen we door toegankelijk te zijn, laaggeletterdheid op te sporen, laaggeletterde inwoners en medewerkers te motiveren om hun basisvaardigheden te verbeteren en als kartrekker en aanjager aandacht te blijven vragen voor het probleem.

Actielijn 2: Versterken van het Taalnetwerk
We sluiten een nieuw Taalakkoord met partners, waarin we samenwerken aan een effectieve aanpak van laaggeletterdheid. Samen geven we vorm aan een aanbod dat aansluit bij de diverse doelgroepen.

Actielijn 3: Bestrijden van laaggeletterdheid - curatie
We bestrijden laaggeletterdheid door het verbeteren van basisvaardigheden van inwoners, dit draagt bij aan hun persoonlijke ontwikkeling. Het verbeteren van basisvaardigheden is ook een middel voor inwoners om beter mee te kunnen doen in de samenleving.

Actielijn 4: Voorkomen van laaggeletterdheid – preventie
De cirkel van laaggeletterdheid door generaties heen moet doorbroken worden. We verbinden preventie van laaggeletterdheid met andere beleidsterreinen van de gemeente. Extra aandacht gaat uit naar het vinden en motiveren van laaggeletterde 50plussers en 65plussers die willen en kunnen meedoen, laaggeletterde werkenden en werkzoekenden die hun positie op de arbeidsmarkt willen verbeteren, laaggeletterden die in armoede leven en laaggeletterde ouders. Voor Midden-Limburg liggen hier de grootste uitdagingen en kansen.

Het wettelijk en financieel kader wordt gevormd door de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). De rijksmiddelen die de arbeidsmarktregio Midden-Limburg hiervoor ontvangt, zetten we in voor een educatieaanbod op maat.


Laaggeletterdheid & Volwasseneneducatie
Midden - Limburg
Input
laaggeletterd
Meer kans op:
Werkloosheid
Schulden
Gezondheidsproblemen
Eenzaamheid
2,5 milj. laaggeletterd
ruim 22.000 laaggeletterden waarvan 15.000 alleen moeite hebben met lezen & schrijven.
Missie & Visie
sterke samenleving waarin iedereen mee kan doen.
Regio investeert
Regio faciliteert
Ambitie
Het eerder & beter bereiken en motiveren van laaggeletterde inwoners om aan de slag te gaan met basisvaardigheden.
Gezondheid verbeteren
Armoede bestrijden
Eenzaamheid tegengaan
Vergroten van participatie
Uitgangspunten
Uitbreiding & spreiding netwerk
Passend & laagdrempelig aanbod
Bewustwording creëren
Verbinding leggen
Doelgroepen
Laaggeletterde 50plussers die kunnen en willen meedoen
Laaggeletterde werkenden & werkzoekenden die hun positie op de arbeidsmarkt kunnen verbeteren
Laaggeletterden die in armoede leven
Laaggeletterde ouders
Actielijnen
Gemeente als goed voorbeeld
Versterking taalnetwerk
Curatie
Preventie
Juridisch & financieel kader
WEB (wet educatie en beroepsonderwijs
Decentralisatie- uitkering
Overige middelen
Ondersteuning Stichting Lezen & Schrijven
Output
Lokale uitvoeringsplannen

2. Definities, feiten en cijfers

Beleid over volwasseneneducatie en het aanpakken van laaggeletterdheid zit vol met vaktermen. In dit hoofdstuk leggen we uit wat die vaktermen precies inhouden en geven we meer informatie over laaggeletterdheid. Waar hebben we het nu eigenlijk over?

2.1. Definities

2.1.1. *De Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB)*

De WEB is gericht op het verbeteren van de taal-, reken- en digitale vaardigheden van volwassenen. Sinds 2016 werken zeven Midden-Limburgse gemeenten samen op het gebied van volwasseneneducatie. Roermond heeft, als centrumgemeente voor de regio Midden-Limburg en WEB-contactgemeente voor het Rijk, een coördinerende rol in het regionale educatiebeleid.

2.1.2. Volwasseneneducatie

Volwasseneducatie betreft het aanbod van formele en non-formele educatie voor niet-inburgeringsplichtige inwoners vanaf 18 jaar. Doel is het verminderen van laaggeletterdheid.

2.1.3. Laaggeletterdheid

Mensen die laaggeletterd zijn hebben grote moeite met taal en/of rekenen. Dit is iets anders dan analfabetisme. Laaggeletterden kunnen wel lezen en schrijven, maar beheersen niet het eindniveau vmbo of mbo 2/3 (taalniveau 2F). Door het volgen van een passend educatie aanbod worden hun basisvaardigheden verbeterd.

2.1.4. Formele en non-formele educatie

Formele en non-formele educatie zijn beide gericht op (het behalen van delen van) eindtermen. Formele educatie is diplomagericht. Non-formele educatie is niet diploma-gericht en kan zowel verzorgd worden door professionele docenten als door vrijwilligers, onder begeleiding van een professional. Het onderscheid tussen deze twee typen educatie aanbod is beschreven in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB).

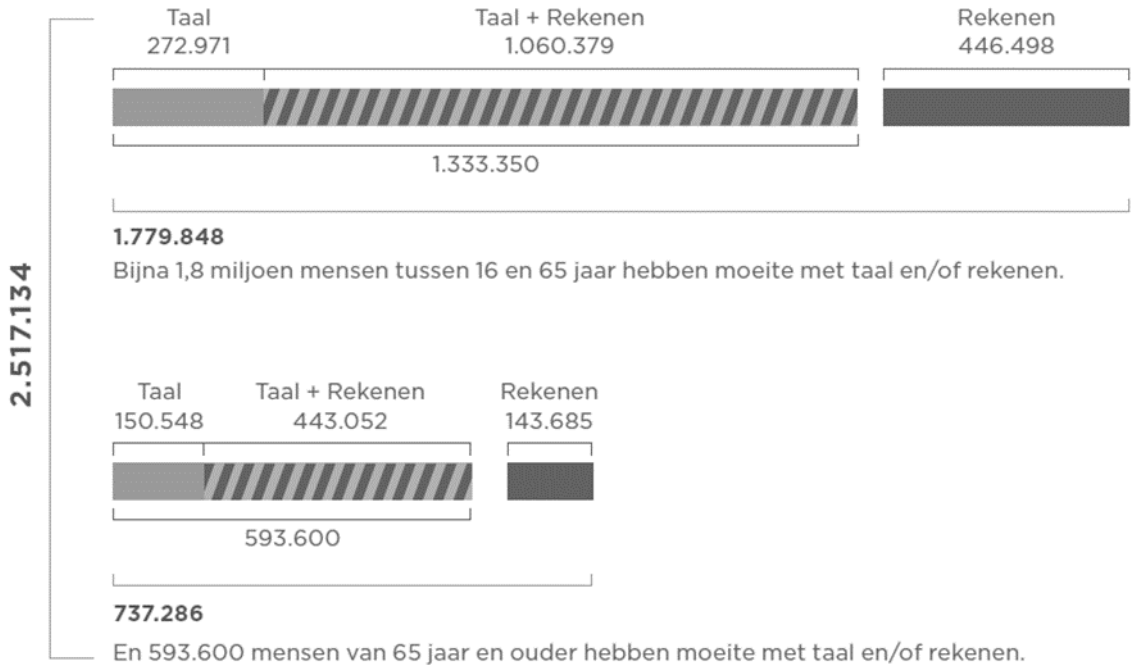
2.1.5. Informele educatie

Informeel educatie aanbod is niet diplomagericht en niet gericht op (het behalen van delen van) eindtermen. Bij informeel educatie aanbod is het vergroten van de beheersing van basisvaardigheden een bijvangst van een activiteit die niet expliciet hierop gericht is. Voorbeelden hiervan zijn deelname aan een wijkactiviteit of een workshop koken, waarbij taalvaardigheid in de praktijk geoefend wordt. De WEB-middelen kunnen niet worden ingezet voor financiering van informeel educatie aanbod.

2.2. Feiten en cijfers

2.2.1.Landelijk

In Nederland zijn 2,5 miljoen mensen ouder dan 16 jaar laaggeletterd. Vaak hebben zij ook beperkte digitale vaardigheden. Dat staat gelijk aan 18%, dus ongeveer 1 op de 6 mensen in Nederland.



Figuur 1 Het aantal mensen dat problemen heeft met taal en/of rekenen (Algemene Rekenkamer, 2016)

Van de Nederlandse beroepsbevolking (16-65 jaar) hebben bijna 1,8 miljoen mensen moeite met taal en/of rekenen. Uit onderzoek blijkt bovendien dat ongeveer 25% van de 65-plussers[4] laaggeletterd is en dat 24% van de 15-jarigen[5] het risico loopt om in hun latere leven laaggeletterd te worden. Meer dan de helft van deze groep is autochtoon en 57% werkt.[6]

[4] Stichting Lezen en Schrijven, 2018, "Feiten & Cijfers Laaggeletterdheid, De invloed van lage basisvaardigheden op deelname aan de maatschappij."
[5] Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Maassen, N. A. M., & Meelissen, M. R. M, 2019, "Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht"
[6] Stichting Lezen en Schrijven, 2018, "Feiten & Cijfers Laaggeletterdheid, De invloed van lage basisvaardigheden op deelname aan de maatschappij."

2.2.2. Regionaal

Nieuw onderzoek biedt nieuwe inzichten in de laaggeletterde beroepsbevolking in Midden-Limburg. Uit het onderzoek *"Geletterdheid in Zicht"* blijkt dat ongeveer 15% van de Midden-Limburgse beroepsbevolking in de leeftijd van tussen de 16 en de 65 jaar grote moeite heeft met taal en/of rekenen en dus laaggeletterd is. Op basis van bevolkingscijfers van het CBS gaat het om ruim 22.000 mensen. Van die groep hebben ruim 15.000 mensen (10%) in ieder geval moeite met taal.[7]

Uit landelijk onderzoek blijkt daarnaast dat ongeveer 25% van de 65-plussers laaggeletterd is. Voor Midden-Limburg komt dat neer op een groep van ruim 13.000 mensen ouder dan 65 jaar.

Bovendien lopen in Midden-Limburg ook ruim 500 jongeren in de leeftijd van 15 jaar risico om in het latere leven laaggeletterd te worden.[8]

2.2.3. Lokaal

In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is in 2019 opnieuw onderzoek gedaan naar laaggeletterdheid onder de beroepsbevolking. Dit nieuwe onderzoek geeft een beter beeld over de omvang van laaggeletterdheid in Midden-Limburg. "Geletterdheid in Zicht" biedt gedetailleerd inzicht in de omvang van het probleem van laaggeletterdheid per Midden-Limburgse gemeente en biedt bovendien ook inzicht in wie die laaggeletterden zijn.

Onderstaande tabel maakt per gemeente inzichtelijk hoeveel procent van de beroepsbevolking (16–65 jaar) laaggeletterd is. De grafiek geeft absolute cijfers per gemeente weer, op basis van bevolkingscijfers van het CBS op 1 januari 2020. Met name in Roermond, Weert, Nederweert en Leudal loopt het percentage laaggeletterden in de beroepsbevolking behoorlijk op als we ook kijken naar de rekenvaardigheden van de beroepsbevolking.

Gemeente	Laaggeletterdheid (alleen taal)	Laaggeletterdheid (taal en rekenen)
Roermond	17 %	25 %
Roerdalen	5 %	6 %
Echt-Susteren	5 %	6 %
Weert	10 %	16 %
Nederweert	10 %	15 %
Leudal	10 %	15 %
Maasgouw	5 %	6 %
Midden-Limburg	10 %	15 %
Nederland	12 %	20 %

Figuur 2 Percentage laaggeletterde beroepsbevolking (15-65 jaar) Midden-Limburg, Geletterdheid in zicht

Een verdere uitsplitsing en toelichting van de doelgroepen per gemeenten is opgenomen in bijlage 1.

De grote verschillen tussen de Midden-Limburgse gemeenten vragen om regionaal beleid dat gemeenten de mogelijkheid biedt om lokaal die accenten te leggen die nodig zijn om laaggeletterden beter te bereiken. Deze lokale accenten leggen wij vast in de uitvoeringsplannen per gemeente.

---

[7] *Percentages uit "Geletterdheid in Zicht", doorgerekend met de bevolkingscijfers van het CBS per 1 januari 2020*

[8] *Stichting Lezen en Schrijven, 2018, "Feiten & Cijfers Laaggeletterdheid, De invloed van lage basisvaardigheden op deelname aan de maatschappij."*

3. Landelijk beleid

3.1. Doelstellingen en maatregelen

In 2019 presenteerden de ministers van OC&W en VWS en de staatssecretarissen van BZK en SZW samen het nieuwe landelijke beleidskader voor de aanpak van laaggeletterdheid. In de kamerbrief *"Samen aan de slag voor een vaardig Nederland: vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020-2024"* heeft het Rijk drie doelstellingen geformuleerd.[9]



Het Rijk wil dat het bereik groeit, vooral onder laaggeletterden met Nederlands als moedertaal (NT1). De deelnemers aan het lesaanbod moeten een betere afspiegeling zijn van de totale groep laaggeletterden. Het aanbod wordt aangepast aan de behoefte van de doelgroep en er wordt maatwerk geleverd.

Het Rijk wil bovendien meer kennis en meer transparantie over de kwaliteit en de effectiviteit van het aanpakken van laaggeletterdheid en het bevorderen van leesplezier en leesmotivatie bij kinderen in laagtaalvaardige gezinnen. Er komt een betrouwbaar beeld per regio van het bereik, het type en de kwaliteit van het aanbod en de effectiviteit van verschillende interventies.

Aan het eind van het programma (2024) wil het Rijk dat gemeenten zelfstandig regie voeren over de aanpak van laaggeletterdheid. Dat doen zij als centrale speler in een netwerk van samenwerkende partijen uit de domeinen onderwijs, werk, gezin, gezondheid en verwante terreinen. De gemeentelijke inzet op het voorkomen van achterstanden sluit goed aan op de beschikbare ondersteuning voor volwassenen. Werkgevers erkennen daarnaast het belang van werknemers met voldoende basisvaardigheden en zijn bereid hierin te investeren.

Om deze doelstellingen te bereiken heeft het Rijk in de kamerbrief en factsheet "Samen aan de slag voor een vaardig Nederland: vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020-2024" tien maatregelen beschreven.[10]

[9] Brief aan Tweede Kamer, 18 maart 2019, referentienummer: 1479729, "Samen aan de slag voor een vaardig Nederland: vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020-2024"
[10] *Factsheet, "Samen aan de slag voor een vaardig Nederland: vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020-2024"*

3.2. Bestuurlijke afspraken

Voor het Rijk staan de komende jaren in het teken van verduurzamen en uitbouwen van de bereikte resultaten. Daar waar agendering, bewustwording, kennisopbouw of ondersteuning nodig is, biedt de Rijksoverheid dit nog landelijk aan. De ambitie is dat generieke, landelijke ondersteuning eind 2024 niet meer nodig is.

Uiterlijk eind 2024 is in alle gemeenten, onder regie van de centrumgemeente/WEB-contactgemeente van de arbeidsmarktregio, een effectieve aanpak van laaggeletterdheid gerealiseerd die de doelgroep centraal stelt en daarom verbonden is met het gemeentelijke beleid voor het sociaal domein, de lokale educatieve agenda's waaronder het onderwijsachterstandenbeleid, het bibliotheekbeleid en de rmc-functie voor voortijdig schoolverlaters.

De gemeenten zijn de spil in duurzame lokale en regionale taalnetwerken voor signalering, werving, motivering, scholing en terugkomactiviteiten voor de deelnemers aan het educatie aanbod. De gemeenten brengen vraag en aanbod bij elkaar. Zij zorgen voor onderlinge kennisuitwisseling.

De gemeenten monitoren systematisch de kwaliteit en kwantiteit van het educatie aanbod en de resultaten van de totaalaanpak rond laaggeletterdheid Samen dragen ze bij aan de ambitie om een merkbare en aanzienlijke groei te realiseren van de deelname aan les- en leeraanbod onder de doelgroep, specifiek de groep met Nederlands als eerste taal.

In 2024 is er in elke arbeidsmarktregio een kwalitatief goed WEB-bekostigd educatie aanbod beschikbaar van formele en non-formele les- en leeractiviteiten op het gebied van taal, rekenen en digitale vaardigheden, die zijn afgestemd op de leervraag, behoefte, leerstijl en -vermogen van de diverse doelgroepen.

Over het realiseren van bovenstaande landelijke ambities zijn tussen het Rijk en de VNG, als vertegenwoordiger van de Nederlandse gemeenten, afspraken gemaakt over monitoring en kwaliteitsbewaking en over de ondersteuning die gemeenten krijgen vanuit het landelijk expertisecentrum en vanuit Stichting Lezen en Schrijven.

Tot slot is ook afgesproken dat elke arbeidsmarktregio, onder regie van de centrumgemeente, uiterlijk eind 2020 in een regionaal programma laaggeletterdheid beschrijft hoe de gezamenlijke doelstellingen worden behaald.[11]

[11] *Bestuurlijke afspraken Rijksoverheid en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten over de aanpak van laaggeletterdheid 2020 - 2024*

4. Regionaal beleid

Het nieuwe landelijke programma voor de aanpak van laaggeletterdheid bestrijkt de periode van 2020 tot en met 2024. De regio Midden-Limburg heeft een lopend programma voor volwasseneneducatie en laaggeletterdheid sinds 2018, tot en met 2020.

Voor onze regio is 2020 een overgangsjaar waarin we het oude programma afronden en het nieuwe beleid bepalen en vastleggen voor de periode van 2021 tot en met 2024. De concrete implementatie en uitvoering van het nieuwe programma start in Midden-Limburg per 1 januari 2021.

4.1. Missie

We werken aan een sterke samenleving waarin iedereen zo volledig en volwaardig mogelijk mee kan doen en regie heeft over zijn of haar leven. Het beheersen van voldoende taalvaardigheid of geletterdheid is hiervoor één van de cruciale voorwaarden. We faciliteren ketenpartners en werken met hen samen om de doelgroep te bereiken en te stimuleren om hun taalvaardigheid en geletterdheid te verbeteren.

4.2. Visie

We vinden het belangrijk dat alle inwoners mee kunnen doen in de samenleving. Onvoldoende beheersing van de basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden) leidt tot maatschappelijke en sociale problemen en gaat gepaard met hoge maatschappelijke kosten. We faciliteren en investeren waar nodig in de samenleving en in de zelfredzaamheid van de inwoners. Vanuit een integrale benadering organiseren wij aanbod en ondersteuning op het gebied van laaggeletterdheid. Hierin staan integraliteit, kwaliteit en bestendiging centraal.

4.3. Ambitie

We bereiken en motiveren laaggeletterde inwoners eerder en beter om aan de slag te gaan met het verbeteren van hun basisvaardigheden. Dit geldt in het bijzonder voor de doelgroep met Nederlands als moedertaal (NT1). Het leren van deze basisvaardigheden is geen doel op zich, maar een middel om de gezondheid van onze inwoners te verbeteren, armoede tegen te gaan, welzijn te verbeteren, eenzaamheid te bestrijden en participatie op de arbeidsmarkt en in de samenleving te vergroten.

4.4. Uitgangspunten

4.4.1. Uitbreiding en spreiding netwerk

De aanpak van laaggeletterdheid vraagt om een lange adem. Daarom versterken en bestendigen wij het bestaande (taal)netwerk en we breiden dit verder uit. Een sterk netwerk vormt het fundament voor de aanpak van laaggeletterdheid. We zorgen voor een optimale regionale spreiding van het educatieaanbod met ruimte voor formele, non-formele en informele educatie.

Het formele aanbod blijft de komende twee jaar bij één partij: Gilde Educatie. Hierdoor zijn de stabiliteit en continuïteit in de basiseducatie gewaarborgd. Binnen twee jaar vindt een openbare aanbesteding plaats voor het opnieuw gunnen van de formele educatie.

In het non-formele en informele aanbod wordt gezorgd voor voldoende variatie en samenhang in het bestaande aanbod. Ook nieuwe aanbieders kunnen deelnemen in het netwerk. We stimuleren onderlinge samenwerking en afstemming tussen de diverse aanbieders. Hierdoor versterken ze elkaar en dat leidt tot een goede kwaliteit van het aanbod.

4.4.2. Passend en laagdrempelig aanbod

Het educatieve aanbod voor volwassenen bieden wij laagdrempelig aan, zoveel mogelijk lokaal of in de buurt of wijk. Het aanbod is afgestemd op de behoeften en leerbaarheid van de deelnemers. Er is aandacht voor de doorstroom van informele en non-formele naar formele trajecten. Het educatieaanbod bieden wij aan als maatwerk van goede kwaliteit. Het aanbod is gericht op taal-, reken- en digitale vaardigheden. We stimuleren aanbieders om, naast de bestaande methodes, ook innovatieve educatietrajecten te ontwikkelen.

4.4.3. Bewustwording

Laaggeletterdheid is nog steeds omgeven door een gevoel van schaamte. Hierdoor blijven veel laaggeletterden onder de radar, het vinden en bereiken van de doelgroep is een uitdaging. Daarom zetten wij in op maatschappelijke bewustwording over laaggeletterdheid. Bij professionals, bij de gemeenten en bij ketenpartners zetten wij ook in op het vergroten van hun kennis en (screenings)vaardigheden zodat zij mogelijke signalen van laaggeletterdheid eerder bespreekbaar maken en ze ook vaker verwijzen naar een passend educatie aanbod.

Goed voorbeeld: Westrom bespreekt taal op de veiligheidsdag!

In 2019 schonk Westrom aandacht aan laaggeletterdheid op de jaarlijkse veiligheidsdag. Tijdens die dag wordt de calamiteitenoefening gedaan, maar zijn er ook verschillende presentaties voor de werknemers die met veiligheid te maken hebben. Zo vertelde de wijkagent iets over verkeersveiligheid en Stichting Lezen en Schrijven vertelde dat goede basisvaardigheden belangrijk zijn om fijn en veilig te kunnen werken. Na de presentatie hebben een aantal werknemers zich voor een cursus gemeld. Onder begeleiding van Bibliorura zijn ze onder werktijd met taal, rekenen en digitale vaardigheden aan de slag gegaan.

Lees hier meer over de veiligheidsdag bij Westrom

4.4.4. Verbinding

We leggen de verbinding tussen het aanpakken van laaggeletterdheid en overige beleidsterreinen van de gemeenten, zoals participatie, jeugd, onderwijs, zorg, ouderen, schuldhulpverlening en minima- en armoedebeleid. In samenhang met o.a. het Regionaal beleidskader Sociaal Domein Midden-Limburg Oost 2020-2028, Regionaal beleidsplan Sociaal Domein 2020 t/m 2023 gemeenten Leudal, Nederweert en Weert, Regionaal Actieplan Perspectief op Werk Midden-Limburg, Uitgangspuntennotitie Arbeidsmarkttoeleiding van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt 2020 e.v. Midden-Limburg. Daarnaast zetten wij in op een sterke onderlinge verbinding en samenwerking tussen de partners in ons (taal)netwerk.

4.5. Doelgroepen

Volwasseneneducatie binnen de WEB is gericht op het verbeteren van de basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden) van niet-inburgeringsplichtige inwoners van 18 jaar en ouder.

In principe kunnen alle inwoners in Midden-Limburg die behoren tot de WEB-doelgroep gebruik maken van het educatieaanbod. Laaggeletterden vormen echter geen uniforme groep, hun leerbehoeften zijn divers en vragen om een eigen aanpak op maat. Binnen het beperkte beschikbare budget moeten we keuzes maken. We geven daarom voorrang aan vier specifieke doelgroepen voor wie, op basis van onderbouwde onderzoeksresultaten, extra inzet nodig is.[12]

4.5.1. Laaggeletterde 50-plussers die willen en kunnen meedoen

Doelgroepen Geletterdheid in Zicht: Nederlandse laaggeletterde niet-actieve 50-plussers met een gezin én ouderen vanaf 65 jaar die kunnen en willen meedoen in de samenleving.

Laaggeletterde, niet-actieve, 50-plussers (arbeidsongeschikt/zonder arbeidsverplichtingen) met een gezin zijn gemotiveerd om hun basisvaardigheden te verbeteren zodat zij makkelijker maatschappelijke taken kunnen vervullen, zoals oppassen op (klein)kinderen, voorlezen en helpen bij huiswerk, verrichten van vrijwilligerswerk of mantelzorg. Het verbeteren van basisvaardigheden maakt het makkelijker om deze maatschappelijke taken uit te voeren. Ook hebben zij behoefte om digitaal bij te blijven.[13]

Als laaggeletterden de beroepsbevolking verlaten omdat ze met pensioen gaan zijn ze niet van hun taalproblemen af. Positieve gezondheid en het vergroten van zelfredzaamheid van inwoners zijn belangrijke thema's in de regio. Mensen hebben voldoende taalvaardigheden nodig om mee te kunnen doen. We worden allemaal veel ouder dan voorheen.

Na hun pensionering leveren 65-plussers vaak nog lang een belangrijke bijdrage aan het maatschappelijk leven zoals oppassen op de kleinkinderen, mantelzorgen, vrijwilligerswerk bij een vereniging. Laaggeletterde 65-plussers worden hierbij gehinderd doordat ze moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. Uit onderzoek blijkt dat bij 75-plussers in een verzorgingstehuis een activiteitenaanbod voor taalbevordering bijdraagt aan het verbeteren van de zelfredzaamheid en het tegengaan van eenzaamheid.[14]

4.5.2. Laaggeletterde werkenden en werkzoekenden die hun positie op de arbeidsmarkt kunnen versterken

Doelgroepen Geletterdheid in Zicht: Nederlandse laaggeletterde werkende en werkzoekende 50-plussers met een gezin én laaggeletterde werkende en werkzoekende 30-plussers met een migratieachtergrond die hun positie op de arbeidsmarkt kunnen versterken.

---

[11] *Stichting CINOP-ECBO, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) Maastricht University en Etil Research Group, 2020, "Geletterdheid in Zicht"*

[12] *Stichting CINOP-ECBO, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) Maastricht University en Etil Research Group, 2020, "Geletterdheid in Zicht"*

[13] *Greef, M.P.V.M. de, Buisman, M., Kardol, M.J.M., Baan, L.M.H. van der, Kohnstamm Instituut, 2018, "Zilveren Taalcompetenties, Ontwikkeling van innovatief taalaanbod voor oudere doelgroepen"*

Voor de laaggeletterde werkende en werkzoekende 50-plussers met een Nederlandse achtergrond en een gezin heeft het verbeteren van basisvaardigheden een dubbel gunstig effect; op de korte termijn verbeteren ze hun positie en kansen op de arbeidsmarkt. Op de lange termijn zijn ze ook beter voorbereid op de periode na hun pensionering. Werk is een belangrijke motivatie voor deze doelgroep, bijvoorbeeld omdat zij van baan willen wisselen, verplichte omscholing moeten volgen vanwege fysieke klachten, mee moeten doen met nieuwe ontwikkelingen op het werk of veiligheidsinstructies beter willen begrijpen. Een aanpak onder werktijd is vaak succesvol.[15]

Actueel zijn ook de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt als gevolg van de coronacrisis. Het Sociaal en Cultureel Planbureau concludeerde in juli 2020 dat de coronacrisis niet iedere werknemer even hard treft. Flexwerkers in een krimpsector lopen het grootste risico om hun baan te verliezen. Het gaat om relatief veel werknemers met een niet-westerse migratieachtergrond, laagopgeleiden en mensen met een arbeidsbeperking. Werkverlies bij deze groepen brengt een groot risico op armoede met zich mee. Laaggeletterden zijn oververtegenwoordigd in deze doelgroep. Voor oudere werkzoekenden is het bovendien moeilijker om snel een andere baan te vinden.[16]

Bij de laaggeletterde beroepsbevolking ouder dan 30 jaar met een migratieachtergrond gaat het vooral om eerste generatie migranten met een laag opleidingsniveau, vaak alleen basisschool. Van deze groep is het merendeel werkend of werkzoekend. Het vinden en behouden van een passende baan is dus een belangrijke motivatie. Het verbeteren van communicatie met collega's of leidinggevende, meedoen in een werkoverleg of groepsapp en het begrijpen van instructies op de werkvloer is daarbij belangrijk. Motivatie is er ook via familie of vrije tijd, bijvoorbeeld om informatie van instanties (school, consultatiebureau of huisarts) te begrijpen, kinderen te helpen met huiswerk en voorlezen, oudergesprekken voeren en mantelzorgen, skypen met familie, online winkelen, meedoen aan activiteiten bij moskee, kerk of vereniging.[17]

4.5.3. Laaggeletterden die in armoede leven

Doelgroepen Geletterdheid in Zicht: Laaggeletterde Nederlandse werkende en werkzoekende 50-plussers met gezin, Nederlandse niet-werkende 50- plussers met een gezin, ouderen vanaf 65 jaar en jongeren tot 30 jaar die in armoede leven.

Het vergroten van zelfredzaam zijn op het gebied van financiën is een belangrijke motivatie voor het oudere deel van de laaggeletterde beroepsbevolking om hun basisvaardigheden te willen verbeteren.[18]

Uit onderzoek van het CBS blijkt dat armoede ook veel voorkomt onder mensen jonger dan 50 jaar. Uit de Handreiking Doelgroepenanalyse blijkt dat het wegwerken van schulden, het bijhouden van de administratie, belastingaangifte doen en toeslagen aanvragen met name laaggeletterde jongeren (1-30 jaar) motiveert.[19]

---

[14] *Stichting CINOP-ECBO, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) Maastricht University en Etil Research Group, 2020, "Geletterdheid in Zicht"*
[15] *Sociaal Economische Raad, 2020, "De contouren van een intelligent herstelbeleid"*
[16] *Stichting CINOP-ECBO, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) Maastricht University en Etil Research Group, 2020, "Geletterdheid in Zicht"*
[17] *Handreiking Doelgroepenanalyse, CINOP-ECBO, ROA en Etil, 2020, p. 9 e.v.*
[18] *Handreiking Doelgroepenanalyse, CINOP-ECBO, ROA en Etil, 2020, p. 9 e.v.*

Screening op laaggeletterdheid is een belangrijke voorwaarde voor blijvend effect van de schulphulpverlening.[20] Het aanpakken van laaggeletterdheid is vaak een instrument binnen het gemeentelijk armoedebeleid gericht op het voorkomen en oplossen van problematische schulden.

4.5.4. Laaggeletterde ouders en verzorgers

Doelgroepen Geletterdheid in Zicht: Laaggeletterde werkenden van 30 tot 50 jaar met een Nederlandse achtergrond en een gezin én laaggeletterde 30-plussers met een migratieachtergrond en een gezin.

Laaggeletterde ouders en verzorgers kunnen gemotiveerd worden om hun basisvaardigheden te verbeteren als ze weten dat het ook een positief effect heeft op hun kinderen. Als ze hun kinderen daardoor kunnen voorlezen, kunnen helpen met huiswerk, oudergesprekken kunnen voeren op school en verstandige keuzes kunnen maken die van invloed zijn op de gezondheid en het welzijn van hun kinderen.

De impact van ouders op de ontwikkeling van de geletterdheid van hun kind is groot en begint al ver voordat kinderen naar school gaan. Gedrag van de ouders dat invloed heeft op hun kind van 0-3 jaar is bijvoorbeeld het aanleren van kinderrijmpjes, het aanwijzen van getallen en letters in de omgeving en het regelmatig bezoeken van de bibliotheek.

Voor jongeren geldt dat de invloed van ouders afneemt en de rol van klasgenoten en vrienden belangrijker wordt. Ouders bemoeien zich in deze leeftijdsfase minder met het leesgedrag van hun kinderen. Bij jongeren blijft het echter van belang om hun plezier en vaardigheid in het lezen te stimuleren[21].

De regio Midden-Limburg heeft geen onevenredig grote groep laaggeletterde ouders en verzorgers, maar kinderen die opgroeien in een taalarm gezin lopen een grotere kans om zelf laaggeletterd te worden. In het kader van de preventie van laaggeletterdheid is het belangrijk om deze groep als prioritaire doelgroep aan te wijzen. Het aanpakken van laaggeletterdheid bij ouders en verzorgers heeft bovendien positieve gevolgen in relatie tot werk en armoede. Bij het aanpakken van laaggeletterdheid bij deze doelgroep snijdt het mes dus aan twee kanten.

5. Actielijnen

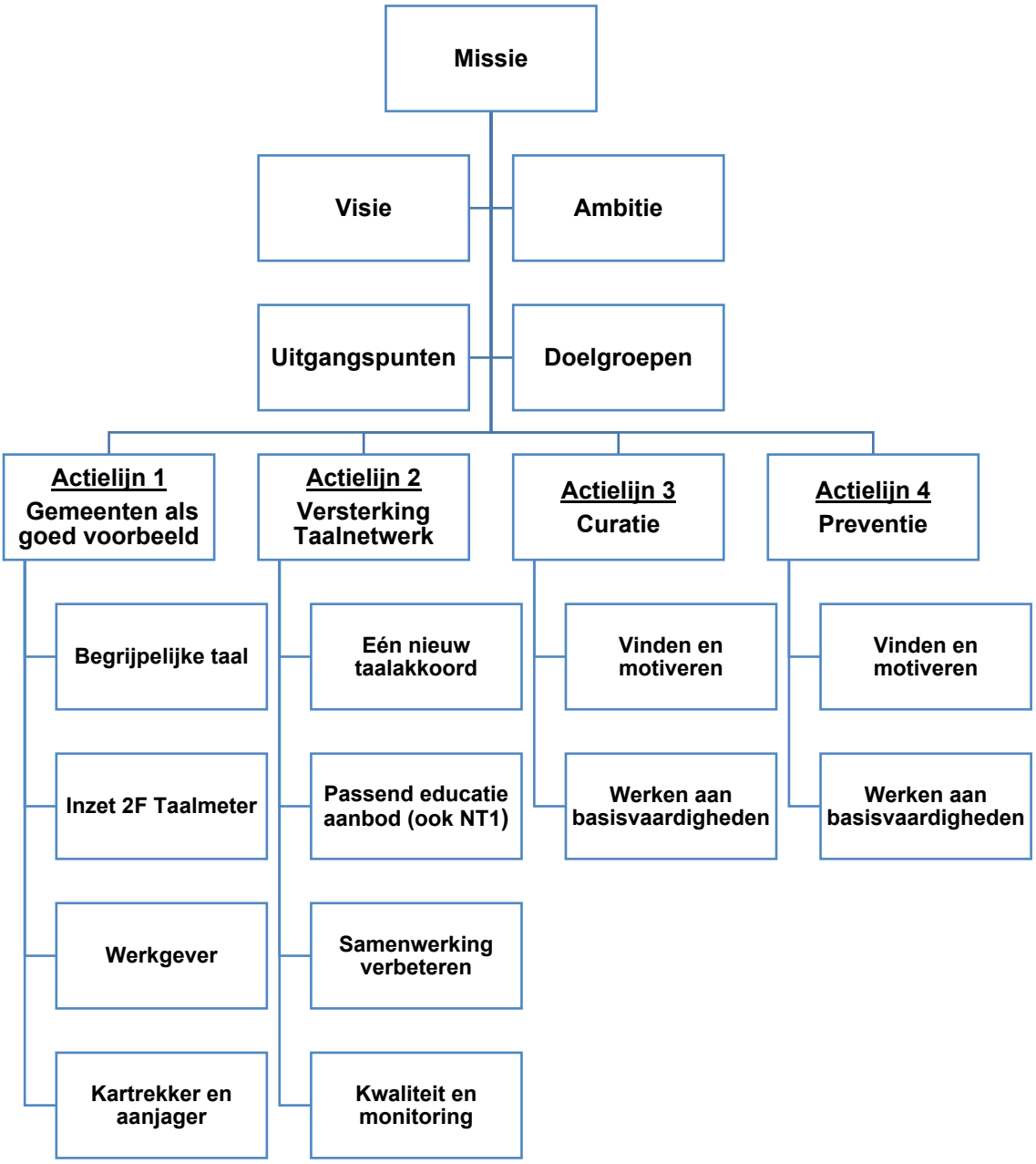
In dit regionale programma beschrijven wij de aanpak en activiteiten op hoofdlijnen.

Naast dit gezamenlijke plan stelt elke gemeente een uitvoeringsplan op voor de lokale aanpak van laaggeletterdheid. In het uitvoeringsplan omschrijven wij wat wij concreet gaan doen, welke doelen we stellen en hoe wij de kwaliteit en effectiviteit van de aanpak meten en monitoren.

Vier actielijnen

De zeven Midden-Limburgse gemeenten hebben hun missie, visie, ambitie en uitgangspunten uitgewerkt in vier regionale actielijnen.

[19] *Laaggeletterdheid binnen de schuldhulpverlening, Vrije universiteit Brussel, Stichting Lezen en Schrijven en Stichting Mezis*
[20] *Preventie door interventie, Stichting Lezen en Schrijven, 2017, p. 52*



5.1. Actielijn 1 Gemeenten geven zelf het goede voorbeeld

De Midden-Limburgse gemeenten gaan niet alleen regie voeren over de nieuwe aanpak van laaggeletterdheid. We gaan zelf ook het goede voorbeeld geven. Dat doen we op een aantal manieren.

5.1.1. Toegankelijke overheid met begrijpelijke taal

Als gemeente zijn we toegankelijk, ook voor mensen die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en/of werken met de computer. We gebruiken duidelijke taal in onze communicatie naar inwoners en zorgen dat onze dienstverlening niet alleen digitaal is.

5.1.2. Gemeente als vindplaats

We spelen als gemeenten zelf een belangrijke rol in het vinden en motiveren van laaggeletterden. We implementeren structurele screening en gebruiken contextgerichte vragen om laaggeletterdheid onder inwoners op te sporen. We stimuleren en motiveren laaggeletterden actief om hun basisvaardigheden te verbeteren en zorgen voor een warme overdracht naar samenwerkingspartners.

Voor de structurele screening gebruiken wij de 2F Taalmeter. Bij goed gebruik is dit een van de meest effectieve methodes om ook milde laaggeletterdheid te vinden. Mild laaggeletterden zijn mensen die goed leerbaar zijn, bij wie met een kleine investering hun potentieel op de arbeidsmarkt enorm wordt vergroot. Bij deze doelgroep valt een groot resultaat te behalen.

Zonder inzet van de Basismeter vinden consulenten meestal alleen de sterk laaggeletterden en statushouders. Om dit te verbeteren implementeren wij de 2F Taalmeter standaard in de werkprocessen van onze sociale dienstverlening.

5.1.3. Gemeente als werkgever

De gemeente heeft als werkgever zelf ook laaggeletterden in dienst of besteedt opdrachten uit aan bedrijven die laaggeletterden in dienst hebben, bijvoorbeeld in de catering, schoonmaak, groenvoorziening, openbaar onderhoud en vuilophaaldienst. We sporen laaggeletterdheid onder het eigen personeel actief op, we faciliteren hen om onder werktijd aan de slag te gaan met het verbeteren van hun basisvaardigheden. De bedrijven waaraan wij opdrachten uitbesteden stimuleren wij ook nadrukkelijk om dit te doen.

Goed voorbeeld: Taalcursus onder werktijd bij De Risse!

De Risse Groep is aangesloten bij het landelijk Taalakkoord voor werkgevers. De organisatie maakt het aanpakken van laaggeletterdheid op de werkvloer bespreekbaar met andere werkgevers. Medewerkers van de Risse Groep kunnen onder begeleiding van Werk.kom op de werkvloer aan de slag met de cursus "Beter lezen en Schrijven". Dat hebben inmiddels meer dan 40 mensen gedaan, allemaal medewerkers met Nederlands als moedertaal. De ervaringen zijn zeer positief! Deelnemers zijn bijvoorbeeld assertiever geworden door het volgen van de training of ervaren dat ze beter kunnen lezen of appen wat hun zelfredzaamheid en zelfverzekerdheid bevordert.

Lees hier meer over de aanpak bij De Risse Groep.

5.1.4. Gemeente als kartrekker en aanjager

Het aanpakken van laaggeletterdheid vraagt continue aandacht en alertheid, binnen de gemeentelijke organisatie en naar inwoners toe. De Midden-Limburgse gemeenten pakken samen hun rol als kartrekker in het taalnetwerk en als aanjager van het aanpakken van laaggeletterdheid in de samenleving, onder regie van centrumgemeente Roermond.

5.2. Actielijn 2 Versterken van het Taalnetwerk

De afgelopen jaren is in Midden-Limburg een taalnetwerk opgebouwd dat mensen ondersteunt bij het verbeteren van hun basisvaardigheden. Met name Gilde Educatie, de bibliotheken en het welzijnswerk spelen daarin een belangrijke rol. De komende jaren investeren we in het versterken en uitbreiden van het taalnetwerk. Hierdoor worden laaggeletterden eerder en vaker gevonden en ondersteund.

5.2.1. Eén nieuw taalakkoord

Midden-Limburg telt op dit moment twee taalakkoorden waarin gemeenten en partners met elkaar afspraken hebben gemaakt over het aanpakken van laaggeletterdheid: Taalakkoord Weert, Nederweert, Leudal en Maasgouw (2016-2018) en Taalakkoord Roermond, Roerdalen en Echt-Susteren (2018-2020).

In opdracht van de Rijksoverheid stellen wij één gezamenlijk programma op voor de aanpak van laaggeletterdheid van 2021 tot en met 2024 in Midden-Limburg. Hierbij past ook het sluiten van één Taalakkoord voor deze regio. De gemeenten nemen samen het voortouw om dit te realiseren, onder regie van Roermond. In het nieuwe Taalakkoord werken de deelnemende organisaties actief samen voor een effectieve aanpak van laaggeletterdheid.

5.2.2. Passend taalaanbod

De gemeenten en de samenwerkingspartners creëren een non-formeel en informeel aanbod in de vorm van maatwerk dat aansluit bij de diverse doelgroepen. Er is meer focus op het vinden en bereiken van laaggeletterden met Nederlands als moedertaal.

de Bibliotheek Bibliocenter

Goed voorbeeld: Taalaanbod bij Bibliocenter

Jasper (20 jaar) is één van de cursisten bij de Tel mee met Taal cursus van Bibliocenter. Hij heeft dyslexie. Jasper werkt bij de Outlet in Roermond. Dat is leuk voor nu. Hij wil graag naar het MBO, want hij wil vooruit in het leven. ***"Stilstaan is achteruit gaan!"*** Met een taalvrijwilliger ging hij aan de slag met lezen en spelling. Hij merkt dat hij vooruit is gegaan en hij is aangenomen op de MBO-entreeopleiding Zorg en Welzijn.

In Midden-Limburg wordt non-formeel en informeel taalaanbod verzorgd door bibliotheken en welzijnsorganisatie.

Bekijk hier het taalaanbod bij Bibliocenter.

5.2.3. Samenwerking

Door uitbreiding van het taalnetwerk, realisatie van één taalakkoord en versterken van de onderlinge samenwerking en afstemming tussen de partners vergroten wij de gezamenlijke slagkracht bij het aanpakken van laaggeletterdheid.

5.2.4. Kwaliteit en monitoring

Onderdeel van de vernieuwde landelijke aanpak van laaggeletterdheid is dat gemeenten gaan meten hoeveel laaggeletterden bereikt worden met het formele en non-formele educatie aanbod. Het Ministerie legt die taak neer bij de centrumgemeente en levert ook de kaders voor deze monitoring.

Op regionaal niveau monitort Roermond de kwantiteit en kwaliteit van het aanbod op hoofdlijnen, op basis van de jaarlijkse verantwoording door de aanbieders die WEB-subsidie ontvangen. Regionaal en lokaal maken we afspraken met de cursusaanbieders om de kwantiteit en kwaliteit van het aanbod ook op uitvoeringsniveau te monitoren en waar nodig tussentijds bij te sturen.

5.3. Actielijn 3 Bestrijden van laaggeletterdheid - curatie

De Midden-Limburgse gemeenten zetten de komende jaren in op het vinden en ondersteunen van meer laaggeletterden, vooral laaggeletterden met Nederlands als moedertaal. Deze groep wordt tot nu toe moeilijk gevonden en bereikt.

5.3.1. Vinden en motiveren

Voordat je laaggeletterden met hun basisvaardigheden kunt helpen, moet je ze eerst vinden en motiveren. Dat is vaak makkelijker gezegd dan gedaan. Laaggeletterden zijn namelijk erg goed in het verbergen van het feit dat ze moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen.

Laaggeletterdheid komt in elke gemeente voor, maar de samenstelling van de populatie verschilt onderling. Iedere Midden-Limburgse gemeente beschrijft in een eigen uitvoeringsplan welke doelgroepen prioriteit hebben en hoe de gemeente deze laaggeletterde inwoners gaat vinden, motiveren en begeleiden om hiermee aan de slag te gaan.

5.3.2. Werken aan basisvaardigheden

Het verbeteren van basisvaardigheden is belangrijk, maar het is geen doel op zich. Het is niet iedere laaggeletterde gegeven om daadwerkelijk het taalniveau te verhogen en dus niet meer laaggeletterd te zijn. Waar het om gaat is dat laaggeletterde mensen door een passend educatie aanbod beter mee kunnen doen in de samenleving, minder eenzaam zijn, langer gezond en zelfredzaam zijn, betere kansen hebben op de arbeidsmarkt hebben en minder financiële problemen hebben.

Iedere gemeente omschrijft in het uitvoeringsplan op welke manier de geprioriteerde doelgroepen met basisvaardigheden aan de slag gaan. Het kan gaan om formeel, non-formeel en informeel aanbod. Wij omschrijven ook welke doelstellingen we hebben en hoe we de resultaten meten.

5.4. Actielijn 4 Voorkomen van laaggeletterdheid - preventie

5.4.1. Vinden en motiveren

Belangrijk onderdeel van de landelijke aanpak van laaggeletterdheid is voorkomen dat mensen laaggeletterd worden. Iedere Midden-Limburgse gemeente beschrijft in een eigen uitvoeringsplan hoe zij met preventie van laaggeletterdheid aan de slag gaan. Waar mogelijk wordt samengewerkt met de andere gemeenten.

5.4.2. Werken aan basisvaardigheden

Verbeteren van basisvaardigheden van laaggeletterde ouders is belangrijk, maar geen doel op zich. Het is niet iedere laaggeletterde gegeven om daadwerkelijk het taalniveau te verhogen en dus niet meer laaggeletterd te zijn. Waar het om gaat is het stimuleren van taal, waardoor de cirkel van laaggeletterdheid door generaties heen wordt doorbroken.

Dit begint bij jonge kinderen (0-12 jaar) en hun ouders. Het Voor- en Vroegschoolse Educatiebeleid (VVE) speelt hierbij een belangrijke rol, waarbij we samenwerken met kinderopvang, welzijnswerk en basisonderwijs.

We pakken taalachterstanden bij leerlingen in het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs (12-23 jaar) vroegtijdig aan. Uit hun algemene subsidies bieden de Midden-Limburgse bibliotheken activiteiten aan in het onderwijs, gericht op leesplezier en leesbevordering bij jongeren.

Goed voorbeeld: De ouder-kind taalgroep bij Wel.Kom

Wel.kom geeft lichte opvoedondersteuning onder de noemer SUPPORT. Vanuit basisscholen kwamen vorig jaar vragen of SUPPORT ook aandacht kon besteden aan taal bij ouders van oudere kinderen. Een aantal vrijwilligers is daarop getraind in Taal voor Thuis. We helpen de kinderen en moeders met het vergroten van de Nederlandse woordenschat. Lezen wordt leuker en makkelijker als je een grotere woordenschat hebt. Moeder en kind leren van elkaar en daardoor ontstaat ook een betere band. We merken dat ze thuis veel vlugger samen aan de slag gaan en de moeders vaak ook beter wat er bij hun kinderen speelt.

Lees hier meer over het project SUPPORT bij Wel.kom Roermond.

5.5. Toetsing Regionaal programma aan landelijke doelstellingen

	Landelijke doelstellingen	Doelstelling 1 Meer mensen bereiken met aanbod op maat, vooral NT1.	Doelstelling 2 Weten wat werkt. Investeren in kwaliteit	Doelstelling 3 Samen aan de slag onder regie van de gemeente
Regionale Uitgangspunten	Uitbreiding en spreiding netwerk	X		
	Passend aanbod	X	X	
	Laagdrempelig aanbod	X	X	
	Bewustwording	X		
	Verbinding			X
Regionale acties	Begrijpelijke taal	X		X
	Gemeente als vindplaats	X		X
	Gemeente als werkgever	X		X
	Gemeente als kartrekker en aanjager			X
	Eén nieuw taalakkoord		X	X
	Meer passend taalaanbod	X	X	X
	Samenwerking verbeteren		X	X
	Kwaliteitsbewaking en monitoring		X	
	Curatief: vinden en motiveren	X		
	Werken aan basisvaardigheden	X		
	Preventief:	X		
	Vinden en motiveren	X		

6. Juridisch en financieel kader

6.1. Specifieke uitkering educatie

De Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) is het juridisch en financieel kader voor het beleid gericht op volwasseneneducatie en laaggeletterdheid. Roermond is als centrumgemeente verantwoordelijk voor het realiseren van een dekkend educatieaanbod in de regio, in overleg en samenwerking met de regiogemeenten in de arbeidsmarktregio Midden-Limburg.

De jaarlijkse specifieke uitkering educatie van het Rijk is bestemd voor het aanbieden van activiteiten gericht op formele en non-formele educatie. Dit educatieaanbod is gericht op het verbeteren van taal-, reken- en digitale vaardigheden bij volwassenen in onze regio.

Van de specifieke uitkering voor 2020 resteert een bedrag van € 55.937 dat in 2021 alsnog besteed wordt aan non-formele educatie. Dit restant bedrag bestaat uit een terugbetaalde subsidie door een aanbieder (die wegens organisatorische omstandigheden geen taalaanbod kon realiseren) plus een nabetaling door het Ministerie van de decentralisatie-uitkering 2020 die met terugwerkende kracht werd verhoogd (loon- en prijsbijstelling).

De specifieke uitkering voor 2021 bedraagt totaal € 708.348, aan formele educatie wordt hiervan € 531.261 (75%) besteed en aan non-formele educatie een bedrag van € 177.087 (25%).

Het totale besteedbare budget van de specifieke uitkering bedraagt in 2021 voor formele educatie € 531.261 en voor non-formele educatie € 233.024.

De subsidiebedragen van de specifieke uitkering over 2022-2024 zijn nog niet bekend, de centrumgemeenten ontvangen hierover jaarlijks in het najaar bericht van het Ministerie.

Centrumgemeente Roermond legt jaarlijks financiële verantwoording af aan het Ministerie en geeft de regiogemeenten inzage in deze verantwoording.

6.2. Decentralisatie-uitkering aanpak laaggeletterdheid

In 2020 is de regierol van Stichting Lezen en Schrijven verlegd naar de centrumgemeenten van de arbeidsmarktregio, in samenwerking met de regiogemeenten. Hiervoor verstrekt het Ministerie, naast de specifieke uitkering WEB, een decentralisatie-uitkering voor de aanpak van laaggeletterdheid.

In een meerjarenprogramma gaan we regionaal aan de slag om laaggeletterden te bereiken en te ondersteunen, met extra aandacht voor de doelgroep NT1. Daarnaast investeren we in de kwaliteit van het cursusaanbod, onder andere via monitoring en evaluatie van het bereik en het resultaat van de aanpak. Ter ondersteuning van deze regierol van gemeenten stelt het Rijk in de periode 2020-2024 aanvullende middelen beschikbaar in de vorm van een decentralisatie-uitkering.

In overeenstemming met het Uitvoeringsbesluit WEB ontvangt de contactgemeente een decentralisatie-uitkering van € 100.000 per jaar plus een variabel budget naar rato per regio. Deze uitkering is door de regio vrij te besteden aan de bestrijding van laaggeletterdheid.

De decentralisatie-uitkering over 2020 bedroeg € 116.000 voor de regio Midden-Limburg. Gedurende dit jaar werkten de 7 gemeenten samen bij het ontwikkelen van nieuw beleid en het opstellen van dit nieuwe regionale programma, waarin e doelgroepen en (bestedings)doelen zijn benoemd. Vanwege de coronacrisis is dit proces vertraagd waardoor de decentralisatie-uitkering niet is besteed in 2020. Deze uitkering mag volledig mee naar 2021 en wordt dan alsnog ingezet voor de aanpak van laaggeletterdheid.

Daarnaast ontvangt onze regio een nieuwe decentralisatie-uitkering over 2021 van € 122.786.

Het totale besteedbare budget van de decentralisatie-uitkering aanpak laaggeletterdheid bedraagt in 2021 € 238.786.

Dit budget besteden wij aan de coördinatie van de regionale aanpak, het realiseren van één Taalakkoord, het vinden en bereiken van doelgroepen en het bieden van informeel educatieaanbod op maat.

De subsidiebedragen van de decentralisatie-uitkering over 2022-2024 zijn nog niet bekend, het Ministerie publiceert deze bedragen jaarlijks in de septembercirculaire Gemeentefonds.

6.3. Overige middelen

Veel beleidsterreinen van de gemeenten hebben raakvlak met de aanpak van laaggeletterdheid, zoals de terreinen Participatiewet, Sociaal domein, VVE en Armoedebestrijding. We bundelen de beschikbare krachten en middelen tot een integrale aanpak waardoor onze inwoners op diverse leefgebieden beter mee kunnen doen.

Bij het ontwikkelen van nieuwe initiatieven nemen we ook andere mogelijke financieringsbronnen mee zoals subsidies van Provincie Limburg of Tel mee met Taal.

6.4. Ondersteuning Stichting Lezen en Schrijven

In opdracht van de Rijksoverheid helpt Stichting Lezen en Schrijven alle arbeidsmarktregio's in Nederland bij het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van de aanpak van laaggeletterdheid. Dit door de Rijksoverheid gefinancierde ondersteuningsaanbod richt zich op beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en kennis en innovatie.

Een ervaren adviseur van Stichting Lezen en Schrijven biedt de gemeenten van de regio Midden-Limburg ondersteuning en advies over de aanpak van laaggeletterdheid op regionaal en lokaal niveau.

Stichting Lezen en Schrijven adviseert met name bij het opstellen en evalueren van de regionale aanpak laaggeletterdheid, vertalen van de regionale aanpak naar lokale uitvoeringsplannen, implementatie van structurele screening, versterken van het taalnetwerk, aanbieden van trainingen, materialen en instrumenten, verbeteren van de toegankelijkheid van de dienstverlening en implementeren van eenvoudige communicatie, bevorderen van de uitwisseling van kennis en expertise op regionaal en lokaal niveau.

De ondersteuning die Stichting Lezen en Schrijven biedt leggen wij vast in concrete samenwerkingsafspraken. Wij evalueren jaarlijks de onderlinge samenwerking met Stichting Lezen en Schrijven in de aanpak van laaggeletterdheid en stellen waar nodig onze afspraken bij.

Als we gebruik willen maken van activiteiten of diensten van Stichting Lezen en Schrijven buiten hun standaard ondersteuningsaanbod, dan bespreken we vooraf met de adviseur op welke manier en tegen welke vergoeding de extra ondersteuning geboden wordt en uit welke middelen de regio Midden-Limburg deze extra inzet financiert.

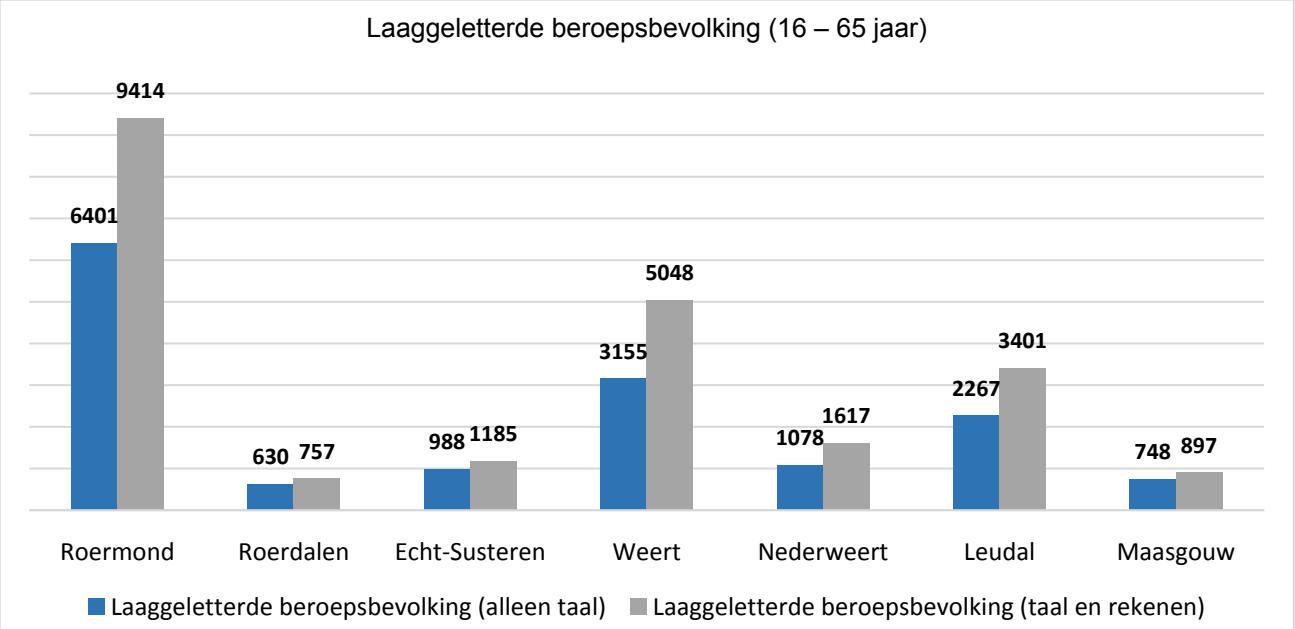
Bijlage 1 Lokale feiten en cijfers laaggeletterdheid Midden-Limburg

In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is in 2019 opnieuw onderzoek gedaan naar laaggeletterdheid onder de beroepsbevolking. Dit nieuwe onderzoek geeft een beter beeld over de omvang van laaggeletterdheid in Midden-Limburg. “Geletterdheid in Zicht” biedt gedetailleerd inzicht in de omvang van het probleem van laaggeletterdheid per Midden-Limburgse gemeente en biedt bovendien ook inzicht in wie die laaggeletterden zijn.

Onderstaande tabel maakt per gemeente inzichtelijk hoeveel procent van de beroepsbevolking (16–65 jaar) laaggeletterd is. De grafiek geeft absolute cijfers per gemeente weer, op basis van bevolkingscijfers van het CBS op 1 januari 2020. Met name in Roermond, Weert, Nederweert en Leudal loopt het percentage laaggeletterden in de beroepsbevolking behoorlijk op als we ook kijken naar de rekenvaardigheden van de beroepsbevolking.

Gemeente	Laaggeletterdheid (alleen taal)	Laaggeletterdheid (taal en rekenen)
Roermond	17 %	25 %
Roerdalen	5 %	6 %
Echt-Susteren	5 %	6 %
Weert	10 %	16 %
Nederweert	10 %	15 %
Leudal	10 %	15 %
Maasgouw	5 %	6 %
Midden-Limburg	10 %	15 %
Nederland	12 %	20 %

Figuur 1 Percentage laaggeletterde beroepsbevolking (-65 jaar) Midden-Limburg, Geletterdheid in zicht

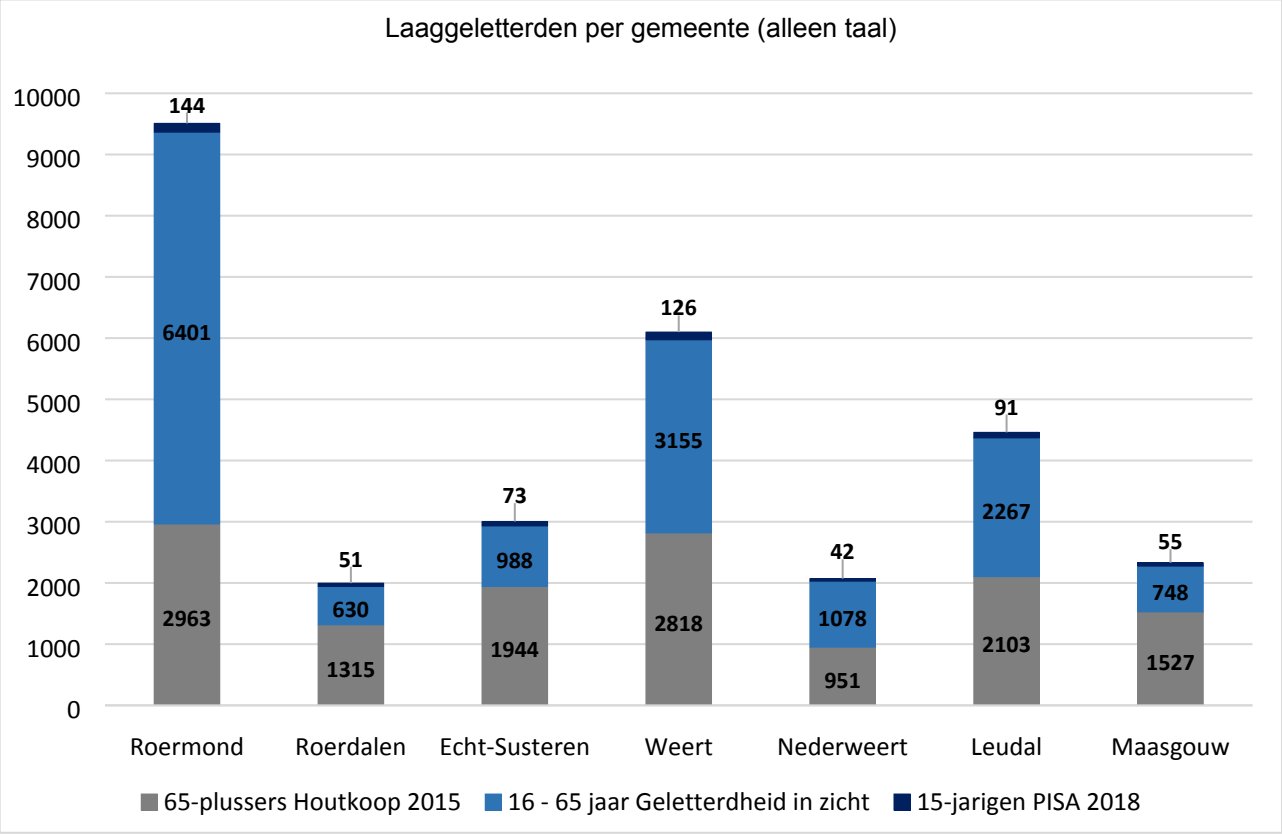


Figuur 2 Laaggeletterde beroepsbevolking per gemeente in Midden-Limburg (Bevolkingscijfers CBS, 1 januari 2020)

Laaggeletterdheid beperkt zich niet alleen tot de beroepsbevolking. Het is ook een probleem dat speelt onder ouderen. Uit onderzoek blijkt dat laaggeletterdheid binnen de groep van 16 tot 65-jarigen toeneemt, naarmate mensen ouder worden. Dit komt doordat basisvaardigheden zoals lezen, schrijven en rekenen verloren kunnen gaan, als ze niet gebruikt worden. Naar schatting 25% van de 65-plussers is laaggeletterd.[22]

Het leesvaardigheidsniveau dat leerlingen volgens PISA (Programme for International Student Assessment) minimaal moeten beheersen is niveau 2. In Nederland presteert 24% van de 15-jarigen onder dit niveau. Deze leerlingen kunnen door de lage taalvaardigheid minder goed functioneren op school en in de maatschappij. Zij lopen het risico om laaggeletterd te worden.

Onderstaande grafiek geeft per gemeente weer hoeveel mensen in de beroepsbevolking laaggeletterd zijn, maar ook hoeveel laaggeletterde 65-plussers de gemeente heeft én hoeveel 15 jarigen het risico lopen om laaggeletterd te worden. Daarbij is alleen gekeken naar taalvaardigheden.



Figuur 3 Op basis van bevolkingscijfers CBS van 1 januari 2020

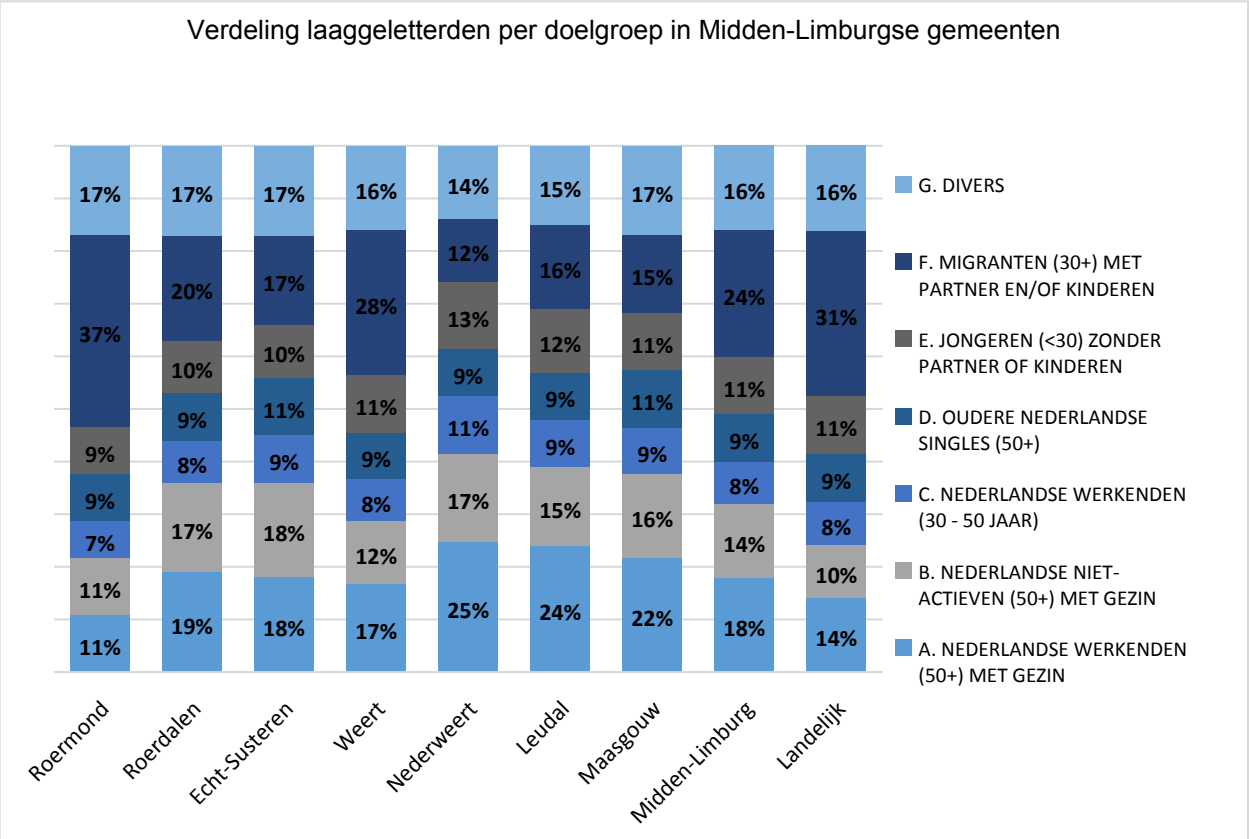
De verschillen tussen de Midden-Limburgse gemeenten zijn groot. Zo blijkt dat de groep laaggeletterde 65-plussers in Roerdalen, Echt-Susteren en Maasgouw veel groter is dan de totale laaggeletterde beroepsbevolking in die gemeenten. In Leudal en Nederweert zien we dat de laaggeletterde beroepsbevolking net iets groter is dan de groep laaggeletterde 65-plussers. In Weert en Roermond is de groep laaggeletterde 65-plussers groot, maar de laaggeletterde beroepsbevolking is aanzienlijk groter. Met name in Roermond, Weert, Nederweert en Leudal blijkt dat laaggecijferdheid ook nadrukkelijk aanwezig is. Kijken we naar de

[22] *Stichting Lezen en Schrijven, 2018, "Feiten & Cijfers Laaggeletterdheid, De invloed van lage basisvaardigheden op deelname aan de maatschappij."*

doelgroepen die door Geletterdheid in Zicht worden genoemd, dan blijkt dat de Limburgse laaggeletterde beroepsbevolking sterk verouderd is, zeker in vergelijking met de landelijke percentages.

Onderstaande grafiek geeft de samenstelling van de laaggeletterde beroepsbevolking weer per Midden-Limburgse gemeente. Opvallend is dat in Nederweert (51%), Leudal (48%), Maasgouw (49%), Roerdalen (45%) en Echt-Susteren (47%) een groot deel van de laaggeletterde beroepsbevolking een Nederlandse achtergrond heeft én ouder is dan 50 jaar (doelgroepen A, B en D in Geletterdheid in Zicht).

Landelijk vormen deze drie doelgroepen slechts 33% van de totale laaggeletterde beroepsbevolking. In Weert (38%) en Roermond (31%) zijn deze doelgroepen veel minder duidelijk aanwezig. Roermond laat een grote vertegenwoordiging zien van laaggeletterden met een migratieachtergrond, daarbij gaat het met name om eerste generatie migranten.[23]



Figuur 4 Samenstelling van de laaggeletterde beroepsbevolking, Geletterdheid in Zicht

Vanwege de grote verschillen tussen de Midden-Limburgse gemeenten benoemen wij in een uitvoeringsplan per gemeente de lokale accenten en keuzes die we maken om laaggeletterden beter te bereiken.

[22] *Stichting CINOP-ECBO, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) Maastricht University en Etil Research Group, 2020, "Geletterdheid in Zicht"*